

texty by potřebovaly interpretačně doplnit o socialistickou zkušenost a identitu muže (a konfrontovat se s nimi), jelikož snaha některých autorů a autorek o ukotvení v angloamerické odborné literatuře vede k přehlížení zásadních faktorů konstrukce současného mužství v České republice.

Patrně nejlepším textem je proto hned text první, od zkušeného sociologa Martina Fafejty, na jehož textu o de-institucionalizaci otcovství je nejen znát jasné sociologické ukotvení, ale také to, že se oblasti systematicky dlouhodobě věnuje. Fafejta si všímá, že současnými ambivalentními tlaky již není otcovství v kontextu rodiny ustavováno matkami. Muži jsou na jednu stranu vystaveni konfliktu žitlivosti a péče, která v posledních letech nabývá na pozitivní medializaci, na druhou stranu ale zůstávají závislí na matkách, které stále drží jak reálný, tak ideologický monopol nad péčí o děti. Ženy sice muže v péči podporují, ale nijak jim pronikání do péče neusnadňují (obrácená parafráze Beckova pozorování z pronikání žen do veřejné /mužské/ sféry; s. 256). Zabývá se otcovstvím nejen během trvajícího vztahu, ale také po jeho rozpadu. Upozorňuje například na to, že po rozpadu se zpravidla akceptované pečující otcovství stává nežádoucím. Na muže je tak vyvíjený tlak ambivalentních rolí. Ten je podobný požadavku na sladování péče a práce kladeným na ženy již desítky let, což Fafejta zapomíná dodat. Menším nedostatkem textu je také to, že Fafejta příliš nereflektuje specifickou situaci otcovství před rokem 1989, kdy muži neměli faktickou žitvetskou roli, která byla substituována např. kutěním, které sice přivádělo muže do privátní sféry, ale neznamenalo jejich zapojení se do ní. V 90. letech se v rámci procesu refamilializace objevila snaha „žitvetskou“ roli muže rekonstituovat.

Opomíjení českého kontextu je symptomatické pro text Martina Béréše. Ten sice v úvodu uvádí, že u nás není dostatek výzkumů k jeho tématu vlivu nezaměstnanosti na (hegemonní) maskulinitu a potažmo na otcovství, nicméně postavení práce v identitě českého (a slovenského) muže

je možné na základě poznatků o genderovanosti pracovního trhu i o otcovství u nás před rokem 1989 i po něm alespoň načrtnout. Následně je pak možné tento vliv na základě zjištění ze zahraničních výzkumů více prokreslit. Text je tedy přehledkou anglo-amerických poznatků, které je velice těžké vztáhnout k naší zkušenosti. Ojedinělé věty uvádějící např. romské muže nebo vícenásobné otce v ČR pak působí spíše nepatřičně. Bez příslušného kontextu a nepřiliš srozumitelně jsou také uváděny různé termíny a jevy, např. periodizace reflexe genderu (maskulinity?) ve výzkumech pracovního trhu.

Hlavním konceptem nejen tohoto textu je hegemonní mužství od Connell. To je zpravidla citováno z učebnice *Masculinities* z roku 1995, málokdy ale autoři a autorky reflektují jeho přepracování (spolu s Messerschmidtem) a téměř všechny texty zapomínají na to, že hegemonní mužství je pro Connell procesem a praktikami – ne tolik identitou –, a dále, že nabývá kulturně globálních a lokalizovaných podob. Proto např. dělnická maskulinita v příslušném kontextu může být hegemonní a maskulinita bílých límečků souhlasnou či alternativní. Nejen Connell píše o praktikách mužů z dělnické třídy, kteří feminizací jinak globálně nadřazených maskulinit vytvářejí lokální hegemonii své maskulinity. Proto asi nejzajímavější je v Béréšově textu poznatek Willott a Griffin, že muži nemající ekonomický a sociální kapitál (pramenící z absence placené práce) investují do symbolického kapitálu, jehož nositelem je jejich tělo.

„Hegemonní mužství“ je pak v textu od Jakuba Machka o maskulinitě v normalizačních seriálech nadužíváno, až možná zneužíváno. To, že autor jednou používá spojení „hegemonní“, jindy „hegemonické“ a tu zase „hegemoniální“ mužství, ukazuje, že s ním zachází spíše jen přibližně. Matoucí je uvedení hegemonie od Gramscioho nejen ve vztahu ke konceptu Connell, ale především proto, že v textu pracuje s konceptem ideologie (u Halla), což není totéž. Výběr seriálu *Žena za pultem* pro analýzu je zvláštní, jelikož se

Myslím, že je na čase poučit se z kulturního dědictví těchto společností, které zpravidla nazýváme „primitivními“, a přijmout transgender osob, jež žijí i okolo nás, v naší kultuře, takové jaké jsou, bez ohledu na odlišnost jejich genderu, či, chceme-li, pohlaví, které je v naší společnosti považováno za zásadní – přirozenou – definiční normu. Doufám také, že další ročníky Transgender Me se budou nastolenou otázkou a způsoby jejího řešení dále zabývat.

Poznámky

1 Pojmeme lidé „Dvou duší“ odkazují na komunity Two Spirit. Pojmenování „Two Spirit“ si američtí indiáni vybrali jako reprezentativní název pro jedince z rozličných kmenů, jejichž gender je z naší západní perspektivy nestandardní. Pod pojmem Two Spirit spadají stovky označení pro rozličně genderově vnímané jedince napříč celou Amerikou a mnoha kmeny. Pojem „Dvou duší“ je možná poněkud neohrabaná snaha vytvořit český ekvivalent tohoto termínu, při jeho použití je třeba mít na paměti, že jde o termín zastřešující stovky různých genderových pojmů.

2 Houdek, L. 2013. „Transgender me.“ [online]. [cit. 20. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://www.techlib.cz/cs/2583-transgender-me/>>.

TROCHA POZORNOSTI PRO SEXUALITU A GENDER V POPULÁRNÍ KULTUŘE / Zdeněk Sloboda

Studia populární kultury, genderu a sexuality toho mají hodně společného. Nejde jen o to, že se v populární kultuře reprodukují lokální i globální genderové i sexuální vzorce a identity. Také obráceně není možné odmyslet vliv populární kultury na konstrukce genderu

riál neobsahuje silné mužské postavy. Autor se tak dopouští podivného protimluvu, kdy uvádí hlavní hrdinku Annu Holubovou jako ideál socialistické ženy, která podle jeho názoru přebírá charakteristiky hegemonního mužství, kde jednou z charakteristik je mateřská péče o ostatní. Také uvádí, že se Anna více věnuje sociálním vztahům v okolí než kariéře (s. 294). Toto jsou přece charakteristiky opozitní od maskulinity, natož té tradiční, dominantní, příp. hegemonní (ve většině kontextů). Ikonickými maskulinitami normalizačního seriálu byli přece doktor Sova a doktor Blažej (příp. sanitař Vojta Jandera nebo vojín Milan Kouba), které bych v textu očekával. Na pozitivní strunu: trefné analytické poznámky má Machek ve spojitosti se seriálem *Inženýrská odysea*. Přesto se nemohu ztotožnit s jeho shrnutím, že normalizační seriál poskytoval silný model maskulinity pro únik. Ač je prakticky nemožné na základě seriálových reprezentací usuzovat na recepci publika, domnívám se, že je tomu naopak – Dietlovy seriály zobrazováním chybujících, obzvláště rodinně neúspěšných mužů požívajících výsadní sociální postavení (starosta, doktor, inženýr ...), nabízely běžným mužům za socialismu konstrukt maskulinity s různými trhlinami, které umožnily se s nimi identifikovat – i muži s mocí bývají bezmocní.

Radmila Šváříčková Slabáková, jedna z editorek knihy, ve svém textu „Od živitele k novému muži?“ složeném z biografických rozhovorů částečně zaceluje trhlinu knihy v podobě vykořenění české maskulinity z jejích „socialistických kořenů“. Na základě vyprávění starších mužů si všímá silného propojení jejich maskulinity s ne/možností práce, obzvláště té manuální na venkově, a s marností v podobě nedocení práce celkově; dále propojení práce s některým ze starších mužských příbuzných; nárotoři také líčili své matky v souladu se stereotypem konce 19. století, detailněji a s obdivem své otce; vytěsňovali zkušenosti s tělesnými tresty a snažili se nezapojoovat do svého příběhu emoce. Zdařilý text a zajímavé interpretace možná trochu brzdí příliš mno-

ho citací. Příspěvek bohužel neplní slib teoretické reflexe konceptu hegemonního mužství od Connell aplikovaného na české prostředí (s. 300), i když to neubírá jeho zajímavosti a podnětnosti.

Text od Evy Kaněčkové ztělesňuje neduhy konferenčního sborníku s nepříliš ukotveným tématem. Nejen, že se prakticky netýká maskulinity, ale prostřednictvím citování (sice dobrých, ale stále jen) příruček pro učitele objevuje již dávno objevenou oblast genderově citlivé pedagogiky. Název článku „Maskulinní identita jako důsledek a problém genderové výchovy“ je vlastně zavádějící. Autorka mimo jiné opomíjí či nevytěžuje sociologické práce nebo nesystematicky pracuje s pojmy, jako je identita, role, osobnost, které patrně vnímá synonymicky, ač vycházejí z naprosto jiných paradigmatických a oborových východisek.

Další texty, které by se daly zařadit spíše do oblasti uměnovědné, vždy přinášejí a představují nějaký zajímavý jev týkající se maskulinity. Je u nich ale vždy nějaké ale. Barbora Půtová představuje koncepty „dandyho“ a „metrosexuála“. (Marketingové) charakteristiky, kterými jsou tyto koncepty popisovány, nevystavuje žádné teoretické reflexi. Také k nim nepřidává český kontext, a tak si u metrosexuality nevíšimá české „kontaminace“ homosexualitou. Otázkou rovněž je, nakolik jsou tyto konstrukty mužství pro nás vůbec relevantní. Marta Součková ve své analýze syžetů próz polistopadových slovenských autorů objevuje zajímavé výzvy, před které autoři své muže staví (těhotný muž, muž vyrovnávající se s lesbickou nevěrou své ženy, muž ve světě opanovaném ženami, především matkou). Je ale ve své analýze popisná a dostatečně maskulinitu, feminitu ani sexualitu teoreticky nezarámovává. Stejně jako Lenka Suchá ve svém rozboru mužských hrdinů v prózách Máriuse Kopcsaye, která se o vykročení z popisnosti a určité ukotvení pokouší až v posledním odstavci. Zde přichází s jakýmsi reklamním „ideálem správného muže“ (s. 361), který sama uvádí v uvozovkách. Tomuto ideálu postavy z próz nedostá-

a sexuality nejen v současné společnosti, ale i v historii. Bez nadsázky můžeme jmenovat doložený vliv Goethova Werthera na sebevražednost mladých mužů v 18. století, která měla rozhodně něco společného s konstrukcí mladé maskulinity. Můžeme ale jít třeba až do – dnes sice vnímaného jako již klasického – období vyobrazování mužů a žen v antickém Římě a Řecku. Tyto obrazy feminity, maskulinity a s nimi spojené sexuality (pro nás je např. ne vždy běžné vidět obrazy nahých mužských těl i s odhalenými genitáliemi) nacházely své místo nejen v nástěnných výmalbách dekorujících domy těch bohatých, ale objevovaly se i na „spotřební“ keramice a dalším zboží. Ve své době je bylo možné vnímat nepochybně jako populární a „masové“. A s trochou nadsázky bychom se mohli pustit do úvahy, nakolik nejpopulárnější (podle počtu výtisků určitě) kniha na světě – Bible – ovlivňuje a ovlivňovala to, jak byla v naší kultuře vnímána žena, muž a obzvláště jejich sexualita. Zde se ovšem dostáváme na tenký led kulturní proměnlivosti hodnot, které v konkrétní době určovaly, co je tzv. vysoká a co je naopak nízká kultura (definujeme-li kulturu úzce ve spojitosti s uměním a fyzickými – v případě písní, básní atp. i duševními – kulturními artefakty). Vymezit kulturu samu o sobě můžeme různě a celá kulturní teorie či sociologie kultury se tomu již dlouho systematicky věnují bez nějaké ucelenější shody. O to složitější je pak vymezit onu populární kulturu. John Storey ve své *Cultural Theory and Popular Culture* uvádí až šest soupeřících přístupů, jak ji definovat. Ten postmoderní přichází s tím, že hranice mezi populární kulturou a tzv. vysokou je setřena (např. tím, že si můžeme doma pověsit kalendář s „obrazy“ Van Gogha).

Nejde ale jen o tuto tematickou a obsahovou provázanost populární kultury a genderu či sexuality. Zásadním společným znakem je i paradigmatické a oborové pozadí studií zabývajících se genderem, sexualitou i populární kulturou. Stojí za nimi především kritické teorie společnosti a kultury podporované etnografickým a jazykovým obratem, který přenesl pozornost od toho, „co dělají s lidmi kulturní artefakty“, na to, „co dělají lidé s kulturou a kulturními artefakty“, jak jim rozumí, jak je ne/začleňují do své každodennos-

vají – jsou tlustí, hypochondři nebo vedou disharmonické vztahy se ženami. Podle autorky tak nastavují zrcadlo společnosti, která vyžaduje ideál. Kdyby se Lenka Suchá pokusila konfrontovat dílo se zkušeností (česko)slovenského muže posledních padesáti let, mohla odlišně interpretovat to, že přes všechny krize maskulinity požívá muž patriarchálních privilegií stále. Vladimír P. Polách si ve své analýze sci-fi románu *Neuromancer* spolu s Donnou Harraway a dalšími všímá potenciálu, jaký kyberprostor a propojení člověka s technologií má pro rozbití genderového řádu. Obzvláště je zajímavá intenzita, s jakou dochází ke ztrátě tělesnosti u mužů na úkor rácia, uspokojovaného ve virtuálním světě. Škoda jen je, že takový rozbor autor neprovádí na nějakém českém sci-fi díle, ale na již mnohokrát analyzovaném americkém románu z roku 1984. Do kyberprostoru po stopách konstrukce feminity a maskulinity se pouští i Jaroslava Kubátová, která představuje výzkum užívání avatarů v prostředí Druhého života (*Second Life*) studujícími Univerzity Palackého. Sama autorka si všímá metodologických nedostatků zkoumání tohoto fenoménu. Text je tak především shrnutím několika (kvantitativních) zahraničních výzkumů, které například upozorňují na to, že muži častěji používají ženské avatar(k)y a jsou v této výměně genderu „čestnější“, že tedy zpravidla vydrží déle; tematizují také to, že uživatelé a uživatelky mají tendenci vytvářet atraktivnější avatar(k)y, než jsou oni sami. Text mající charakter spíše reportu z výzkumu také necitlivě pracuje s termínem „pohlaví“ a „gender“, které zaměňuje.

Perlou „současné poloviny“ knihy je závěrečný text mediálního vědce Michala Bočáka, který se velice erudovaně a propracovaně, v kontextu nejen genderových studií nebo kritických mužských studií, ale také queer destabilizace genderových konceptů zabývá diskursivním charakterem hetero porna a gay porna. Zde si všímá především podobností, posunů a opaků v konstrukcích maskulinity a mužské sexuality v rámci zobrazovaných sexuálních prak-

tik a u protagonistů, ať už heterosexuálních mužů v hetero pornu, nebo heterosexuálních či homosexuálních mužů v gay pornu.

Jak zakončit tuto recenzi? Měli bychom tendenci nechat ji neukončenou, jako je velká část příspěvků v naší recenzované publikaci. Přesto se podívejme na to, co je pro časopis *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, v němž recenze vychází, nejzásadnější. Úvod do knihy i její závěr obsahují stručnou konceptualizaci předmětu zájmu příspěvků, tedy mužství, na které je podle deklarace nahlíženo z genderového, sociálněkonstruktivistického a kritického úhlu pohledu. Nicméně to má několik háčeků: 1. Příspěvky především historické a uměnovědné často teoreticky koncept mužství vůbec neukotvují. Někdy s ním pracují značně popisně, nekriticky a jen povrchně ho dávají do vztahu s jinými konstrukty (ženství, dětství, jiné mužství atp.). To je ale zásadní, protože mužství je konceptem vztahovým a intersekcionalním. 2. Případný teoretický rámec (v úvodu, závěru a v části příspěvků) sice obsahuje základní texty z oblasti studií maskulinit, ale staršího data (např. často citovanou učebnici *Masculinities* od Connell z roku 1995), a tak nereflexuje současný zahraniční diskurs. 3. U příspěvků zabývajících se především současností jsou nekriticky přebírány, někdy až nadužívány koncepty západní. Velice zřídka je reflektována specifická česká zkušenost (např. socialistického muže a otce). Pokud si kniha dala za cíl otevřít pole maskulinit pro české bádání, měla být v tomto ohledu důslednější. 4. Texty nejsou konsekventní v používání termínů, často i zásadního charakteru, jako jsou např. gender / rod / pohlaví nebo hegemonní maskulinita.

Toto vedle chybějícího přehledu autorů a autorek a pouze výběru z použité literatury, kde ty nejzajímavější zdroje, které zpravidla neznáte a rádi byste je dohledali, nenajdete, vede k ambivalentnímu vztahu k této knize. Po přečtení tak zůstává v mysli otázka, zda je pro rozvoj určitého pole vhodnější, je-li představeno skutečně celé spektrum bádání,

ti, jak a proč je tvoří a přetvářejí. Jeden z uznávaných klasiků kulturních studií, John Fiske (*Understanding Popular Culture*), zdůrazňuje přesunutí pohledu na způsoby užívání a „čtení“ takových kulturních obsahů, kde konzumace kultury (významů, hodnot, potěšení ...) je součástí individuální každodennosti, která je mocensky formována zkušeností, třídou, rasou nebo třeba právě genderem. Z oborového hlediska je dále zajímavé, že významnými (někdy i prvními) akademiky a akademičkami zajímajícími se jak o feminismus nebo sexualitu (Eve Kosofsky Sedgwick, Michel Foucault), tak i populární kulturu (Stuart Hall, Richard Hoggart) byli lidé s klasickým humanitním (ne tolik sociálněvědním) vzděláním v dějinách a především v literární vědě.

Od doby svých počátků po polovině 20. století ovšem multidisciplinární (pop)kulturní studia (propojená např. s mediálními studii, etnografií nebo sociologií) „vyrostla“. V rámci nich tak krystalizují studia televize, komiksu, fanouškovství nebo herní studia (*Television Studies, Games Studies, Fan Studies, Comics Studies*) a další. Výjimkou už dávno nejsou mezinárodní konference zabývající se různými aspekty studia populární kultury. Jedním z takových setkání je i mezinárodní konference EUPOP pořádaná poprvé v loňském roce v Londýně Evropskou asociací pro populární kulturu (EPCA). Druhý ročník konaný na přelomu července a srpna 2013 se konal ve Finsku, kde se organizace ujal místní Mezinárodní institut pro populární kulturu (IIPC) Univerzity v Turku a Asociace populární kultury Finska (PCA – Finland). Jelikož téma genderu a sexuality je, jak jsem se pokusil načrtnout výše, v rámci studií popkultury významné, věnovali mu organizátoři (z iniciativy Amy Burge z anglické University of York) speciální výzvu a šest panelů z celkových dvaceti šesti.

Vedle hlavních přednášek (např. Švédka Evy Kingsepp o banalizaci zla ve sci-fi filmech o nacitech a nacistických zombie) a panelů na témata populární hudby, komiksu, módy ve filmu, celebrit, kriminálních románů, městské zkušenosti nebo divadelních před-

které nutně zahrnuje výkony nadprůměrné i problematické kvality. A zda by nebylo bývalo přínosnější, kdyby editoři vydali knihu sice útlejší, ale pouze s hodnotnými příspěvky.

Doufáme, že naše recenze bude pro čtenáře a čtenářky vodítkem, na které kapitoly knihy se při čtení zaměřit, protože několik z nich za to opravdu stojí.

POHLED NA SPOLEČNOST PROSTŘEDNICTVÍM SPOLEČENSKÝCH KONSTRUKTŮ NE/ZPŮSOBILOSTI A HENDIKEPU / ROMANA VOLEJNÍČKOVÁ KOLÁŘOVÁ, KATEŘINA (ED.). 2012. JINAKOST – POSTIŽENÍ – KRITIKA. SPOLEČENSKÉ KONSTRUKTY NEZPŮSOBILOSTI A HENDIKEPU. ANTOLOGIE TEXTŮ Z OBORU DISABILITY STUDIES. PRAHA: SLON.

Kniha *Jinakost – postižení – kritika* je antologií textů z oboru *disability studies* a rozebírá témata, kterým v českém prostředí nebyla dosud věnována dostatečná pozornost. V českém jazykovém prostředí tak bude sloužit nejen jako přehled zásadních textů v tomto oboru, ale také jako úvod, zejména díky úvodní studii editorky Kateřiny Kolářové i medailonkům autorů a autorek jednotlivých textů.

Slovy editorky je cílem knihy ukázat, že „...ne/způsobilost a „postižení“ nejsou prostými faktickými popisy (...), ale že se jedná o abstraktní a analytickou kategorii popisující a rozkrývající způsoby sociální diferenciaci a hierarchizace“ (s. 17). Jednotlivé texty obsažené v antologii se z různých hledisek vracejí k významu toho, když někoho označíme za postiženého nebo ne/způsobilého, a k důsledkům, které toto označení dotyčné osobě přináší. Být označen/a jako postižený/á s sebou mimo jiné nese i hierarchizaci či stigmatizaci. Kniha se kriticky staví proti stávajícímu dominantnímu diskursu a pojetí postižení. Toto pojetí podle editorky Kateřiny Kolářové „...nahlíží na „postižení“ jako na specifickou problematiku konkrétních menšinových skupin, a tak ve svých důsledcích slouží jako efektivní nástroj udržování společenských hierarchií“ (s. 30). Jednotlivé kapitoly rozebírají otázky týkající se jak „nega-

tivního pojetí“ postižení a ne/způsobilosti, které tělesnou a mentální jinakost definuje jako odchylku od normality, jako něco, co je potřeba vyléčit či utlumit, jako něco, co ve „zdravé společnosti“ nemá místo, tak některé kapitoly poukazují na negativní dopad „pozitivního pojetí“ postižení a ne/způsobilosti, které postižené jedince definuje jako hrdiny/ky, kteří každý den svádějí boj s tělesnou či mentální jinakostí a snaží se žít „normální“ plnohodnotný život nebo se alespoň přiblížit onomu ideálu „zdravé společnosti“. Oba diskursy utvrzují a reprodukuji stigmata a zároveň se podílejí na útlaku těchto jedinců. Obě pojetí současně odkazují k tendenci společnosti vnímat postižení a ne/způsobilost jako odchylku od normy a vznášejí tak otázku „Co je ve společnosti normální život?“ Perspektiva dominantního pojetí normality spojuje „normální život“ s tělesným i mentálním zdravím a postuluje, že postižení nemohou žít plnohodnotný život. Ať už negativní či pozitivní vnímání, obě odsouvají postižené mimo normalitu. Právě tento diskurs jednotlivé texty rozkrývají, kritizují a dekonstruují, díky čemuž „... antologie nabízí perspektivu, které tělesnou a mentální jinakost zasazují do kontextu širších společenských vazeb a kontextů a především demonstrovují její analytický potenciál“ (s. 31).

stavení, bylo možné navštívit i specifické panely zabývající se feminitou, maskulinitou, sexualitou nebo romantikou. Mezi zajímavé příspěvky z těchto sekcí patřila analýza proměny motorkářské maskulinity ve spojitosti s používáním koženého oblečení na stránkách britských časopisů v letech 1945–1965. Laura Saarenmaa přednesla pro mě osobně šokující příspěvek o propojení zobrazování ženské sexuality (až pornografickým způsobem) a vojenství ve finských časopisech pro muže 40.–70. let 20. století. Zobrazování vojenství zde vedle fotografií masových hrobů a reportáží z vojenských konfliktů bylo spojeno až s glorifikací nacistického Německa, včetně přetiskování jeho symbolů. Na titulní stránce z roku 1965 časopisu *Miesten Maalima* se tak objevila polonahá žena vedle Hitlerovy podobizny. Několik dalších příspěvků v sekci sport či násilí se nemohlo nedotknout maskulinit(y). Například příspěvek Kaj Ahlsveda se zabýval budováním národní, klubové i mužské identity prostřednictvím hudby, která se hraje na sportovních stadionech. Konstrukcí feminity jedné z ženských postav (*Cersei*) fenomenálně populárního fantasy díla současnosti *Game of Thrones* (TV seriál) / *A Song of Ice and Fire* (knihy), nebo postavou M v posledním filmu o Bondovi, maskulinitou v knihách červené knihovny odehrávajících se v Arábii nebo v historických válečných filmech (americký film odehrávající se v antickém Řecku a čínský *Red Cliff*) se zabývaly příspěvky další. Zajímavý byl panel věnující se lásce a romantice v populární kultuře, kde Němka Anett Holzhaid na příkladech pohlednic z počátku 20. století, jimiž si lidé vyznávali lásku, analyzovala, jak se ve vyobrazeních a textech vytváří láska a romantika v době, kdy např. projevovat své city bylo dívkám vlastně zakázáno. Do stejného časového období směřovalo i bádání Rakušana Chrise Baumanna, který se zabýval prvními pornografickými (z našeho současného pohledu spíše směšně erotickými) filmy, kde si všiml jak kontextu jejich vzniku (rekrutování herců a především hereček ochotných se svléci), tak jiného způsobu narace a hraní, který muže-diváky nebo protagonisty ve filmech situoval do pozice přihlížejícího „lechtivým“ scénám, kterého si tu

V úvodu knihy je kapitola, která se věnuje politice překladu a teoretickému vymezení pojmů. Vzhledem k tomu, že všechny texty v antologii byly původně v anglickém jazyce a do této antologie byly přeloženy, považuji tuto kapitolu za stěžejní část knihy. Kapitola začíná vysvětlením pojmů hendikepu a postižení v českém diskursu. Editorka zde ukazuje na různých citacích z českých slovníků a odborných knih, jak jsou tyto pojmy definovány a konceptualizovány. Jak editorka upozorňuje, tato sonda do českého diskursu v oblasti postižení a hendikepu znázorňuje neadekvátnost používání těchto termínů a zároveň poukazuje na to, jak samotný obsah těchto termínů slouží k hierarchizaci či stigmatizaci jedinců, jež jsou označeni jako postižení. Editorka například ukazuje kauzální vztah mezi hendikepem a postižením – postižení bylo ve vybraných citacích definováno jako „biologická“ mentální či tělesná jinakost, zatímco hendikep jako „sociální postižení“, neboli jako důsledek postižení v každodenním životě společnosti. Editorka tím ukazuje, že „...hendikep je pojednán jako kauzální důsledek biologického faktu (...), je pomocí této kauzality naturalizován jako pomyslně přirozený důsledek postižení; hendikep je již vždy postižením“ (s. 45). Díky této sondě do kauzálního vztahu postižení a hendikepu lze vysledovat i určité dopady – např. pohled na postižení jako na „biologický“ aspekt jedince může vést ke hledání řešení v individuální rovině, může se stát, že se budeme snažit „léčit“ postiženého jedince a tím budeme přehlížet sociální bariéry, které postiženým brání v participaci na společenském životě, a samozřejmě budeme také napomáhat naturalizaci postižení. To je jen jeden z mnoha důsledků kauzálního vztahu, který editorka v této kapitole tematizuje. Těmito a dalšími příklady editorka upozorňuje na neadekvátnost a problematičnost těchto pojmů. Z tohoto důvodu překladatelky a Kateřina Kolářová navrhuje nové pojmosloví a nové přístupy k termínům, které jsou užívány v této antologii, a také diskutují o „politice překladu“ (tzn. jak jednotlivé termíny překládat, aby se

vyhnuly stigmatizujícím důsledkům). Další zajímavou debatou této kapitoly je otázka překladu termínu *disability* – tento termín překladatelky a editorka překládají jako tělesnou jinakost nebo nezpůsobilost (zatímco termín tělesné jinakosti využívají jako širší koncept, termín nezpůsobilost využívají v případech, kdy je tělesná jinakost zasazena do konkrétního společenského či historického kontextu, čímž chtějí zachovat historicitu daného termínu a zdůraznit, jak se tento termín používá v daném kontextu). V závěru této kapitoly se editorka vyjadřuje i k politice překladu názvu oboru *disability studies*. Tento termín překladatelky a editorka nechávají bez překladu – svoji volbu zdůvodňují snahou odkázat na již rozvinutý obor, který se v zahraničí ustavil, na soubor textů, které byly pod hlavičkou tohoto oboru napsány, a také snahou uchovat historii oboru i kritické debaty, které v tomto oboru vznikaly. Podle editorky a překladatelek by se překladem do češtiny všechny tyto významy ztratily. V průběhu celé kapitoly editorka upozorňuje na neadekvátnost a problematičnost termínů postižení, hendikep, ne/způsobilost apod. a prostřednictvím nastínění politiky překladu se snaží rozpohybovat naše uvažování o postižení či hendikepu směrem k určité kritické reflexi těchto termínů. Nepřeložit název oboru *disability studies* může do jisté míry tyto snahy editorky a překladatelek zpomalit – samotný název oboru pracuje s termínem *disability*, který za prvé editorka v této kapitole rozebírá, a současně ukazuje na neadekvátní využití překladu tohoto termínu v českém jazyce a navrhuje, jak tento termín v konkrétních situacích překládat, a za druhé tento termín v sobě obsahuje jak slovo *ability* neboli schopnost, tak i negující předponu *dis-*, která posouvá význam tohoto slova ke stigmatizujícímu pojetí postižení, kterému se snaží v této knize vyhnout. Samozřejmě není jednoduché ustavit nový název oboru, na druhou stranu neznalost a přehlížení tohoto tématu v českém prostředí dává určitou možnost k zavedení nového českého termínu pro obor *disability studies*, který by mohl ob-

a tam protagonistky všímají a laškuje s ním. Ženy jsou tedy objektem pro mužský pohled (male gaze). V jednom z panelů zabývajícím se genderem a sexualitou jsem také představil svoji analýzu gay a lesbických postav, které se vyskytly v původních seriálech produkovaných od 90. let u nás. V seriálech jsem si všiml vedle konstanty stereotypních postav pro zasmání posunu od postav negativně tematizujících homosexualitu a často majících jediný dramatický potenciál v podobě coming-outu k postavám zobrazovaným i v dalších běžných životních situacích.

Konference EUPOP 2013 konaná ve finském Turku ukázala, že aspekt genderu a sexuality v analýze a teoretickém uchopování populární kultury je nejen nosný sám o sobě, ale je zpravidla neoddělitelný od jiných témat – romantiky, násilí, sportu, války, módy atd. Jak se ukazuje i v mé vlastní akademické zkušenosti a práci v českém prostředí, populární kultura je oblastí přístupnou studujícím a mladým lidem, není jí ovšem výzkumně dáván příliš významný prostor, jejímu teoretickému ukotvení často rovněž není věnována přílišná pozornost. Obdobně tomu je ale i u sociálněvědního zájmu o gender, především maskulinitu, a sexualitu, kde teoretický rámec často sklouzává ke stereotypizování, povrchní práci s koncepty nebo k přejímání oborově, především paradigmaticky nepřislušných konceptů (např. z psychologie či sexuologie), jelikož jsou snadno po ruce. Mediální studia si vysloužila nálepku vědy o Mickey Mouseovi a kulturní studia jsou nejčastěji spojována s domácími půtkami o televizní ovladač, kde muž chce ženě přepnout oblbnutí nekonečné seriály na sport. Je to sice možná z pohledu tradičnějších akademických oborů „nízká zkušenost“, přesto je to ale naše zkušenost téměř každodenní (se seriály, filmy, hrami, módou, sledováním sportu, divadla, posloucháním hudby atd.), která si kvalitní odbornou pozornost – i tu specificky orientovanou na pozici genderu a sexuality v ní – rozhodně zaslouží. Například v podobě kvalitní mezinárodní odborné konference.